

Goaaal!

Geertrui Elaut

Een eeuw Belgisch voetbal

De Belgische Voetbalbond schonk in 2009 zijn historisch archief - bijna 400 meter - aan het Rijksarchief. Voordat de inventarisatie rond is en het archief toegankelijk wordt voor elke voetballiefhebber en historicus biedt de tentoonstelling GOAAAL! al een voorsmaakje.

Voetbal in het Rijksarchief

Het archief van de Koninklijke Belgische Voetbalbond (KBVB) bevat onder meer clubdossiers en juridische dossiers, maar ook duizenden foto's, honderden affiches en het door de KBVB zelf uitgegeven tijdschrift *Sportleven*.

De tentoonstelling *GOAAAL!* brengt een kleurrijke impressie van dit schitterend voetbalarchief. Voetbal draait om emotie en passie, om spel en sfeer, om samenhang en vijandschap, om symboliek en ideologie, om geld en macht. Het zijn de maatschappelijke aspecten van voetbal die we aan de hand van vier centrale thema's op een rijtje plaatsen. Sport dus als spiegel van de maatschappij, rijk geïllustreerd.

Maar voetbal overstijgt tegelijkertijd die maatschappelijke realiteit. Voetbal doet dromen, van trofeeën en overwinningen, van helden. Een eeuw Belgisch voetbal heeft heel wat levende legendes en vergeten helden voortgebracht. Het thema van Erfgoeddag 2012 - "helden" - bleek een prima voorzet om de aftrap te geven van onze voetbaltentoonstelling.

Sleuteldocumenten uit de geschiedenis van de KBVB wiselen af met fotomontages en tekstpanelen. De bezoeker kan zijn voetbalkennis testen met enkele quizjes. Ter illustratie van de rijke clubgeschiedenis van het Belgisch voetbal worden ook heel wat objecten uit privécollecties getoond.

1. Voetbal = feest!

Voetbal is de grootste en meest invloedrijke sporttak in België. Elk weekend engageren ongeveer 425.000 mensen zich voor het voetbal: spelers, trainers, scheidsrechters en supporters springen het meest in het oog. Maar ook zonder de veldverzorgers, de kantine medewerkers, de sportdokters, en ga zo maar door, zou het voetbal niet zijn wat het is: spel, plezier en vertier voor duizenden.



Brussel, Algemeen Rijksarchief, Archief KBVB.

Waar komt het spelletje vandaan?

De moderne vorm van voetbal zou ontstaan zijn in het Verenigd Koninkrijk, wellicht in Engeland. In België ontstonden de eerste voetbalclubs vanaf 1880. In 1895 werd de *Union Belge des Sociétés de Football Association* opgericht, de latere KBVB. Het eerste officiële voetbalkampioenschap volgde in het seizoen 1895/96. In 1911/12 werd de eerste Belgische bekercompetitie ingericht.



Brussel, Algemeen Rijksarchief, Archief KBVB.

2. Voetbal = ideologie

Terwijl België de afgelopen decennia evolueerde naar een federale staat met gemeenschappen en gewesten, bleven de Rode Duivels voetballen binnen de krijtlijnen van een verenigd België. De KBVB ging in de jaren 1970 niet mee in de evolutie om sportbonden te splitsen – na het verschuiven van de sportbevoegdheid naar het gemeenschapsniveau. De Rode Duivels gingen op die manier gelden als "een Belgisch relict", een nationaal symbool.

Sporthistorici stellen dat glorieuze overwinningen een moment van eendracht en solidariteit kunnen veroorzaken: *soccer nationalism*. Deze cultivering van nationale identiteit, aangewakkerd door de media, doet latente maatschappelijke ongelijkheden eventjes vergeten. Dezelfde gezagsdragers die in tijden van mondialisering een hartstochtelijk pleidooi houden voor Europese samenwerking en solidariteit, zullen vrij schaamteloos nationalistisch argumenteren als het gaat over hun favoriete voetbalclub.



België-Nederland: 7-2, een historische vriendschappelijke interland uit 1950. Zo'n scorebord laat geen enkele Belg onberoerd! Brussel, Algemeen Rijksarchief, Archief KBVB.

En wat met de (oude) nieuwe Belgen? Een duidelijke gedragswijziging in supportersland tekent zich af. De modale allochtoon supportert steeds meer voor België, net zoals de modale autochtoon dit (terug meer) doet. Komt het omdat de Belgische nationale ploeg rock 'n roll-allures heeft gekregen? De kapsels van Fellaini en Witsel, de acties van Mertens en Hazard, de présence van Kompany? Bewondering, daar draait veel, zoniet alles, om in het voetbal.



Als de resultaten tegenvallen, moet *soccer nationalism* soms wat aangemoedigd worden. N.a.v. het WK 2010 lanceerden de KBVB en de 'Legends Foundation' – succesvolle ex-internationals – een campagne om de Belgische voetbalsupporters opnieuw als één man/vrouw achter de Rode Duivels te krijgen. Brussel, Algemeen Rijksarchief, Archief KBVB.

De supportersliefde voor de Rode Duivels kan groot zijn, zeer groot, maar is eerder prestatiegevoelig. Clubliefde is een ander gegeven. De identificatie van supporters met hun club is doorgaans hechter, deels omdat clubs regiogebonden zijn, en dus dicht bij 'de mensen' staan. Maar waarom wordt iemand supporter van Cercle Brugge en niet van Club, of van Olympic Charleroi en niet van Sporting? Tussen rivaliserende voetbalclubs bestaan steeds breuklijnen die historisch gegroeid zijn en de verwevenheid en identificatie van een supporter met zijn of haar club verklaren. Denk aan een conservatief/progressief, katholiek/vrijzinnig, elitair/volks, ... clubprofiel. Door de verzuiling binnen onze maatschappij werden voetbalclubs in het verleden vaak verbonden met een politieke kleur. Club Brugge en Lierse waren schoolvoorbeelden van "vrijzinnige clubs". Cercle Brugge en Lyra (Lierse club) waren dan weer overduidelijk "katholiek". Een ander voorbeeld is Doornik, waar decennialang rivaliteit heerste tussen het katholieke *Royal Racing Club Tournai (les Rats)*, opgericht door een groep katholieke studenten, en het liberale *Union Sportive Tournaisienne (les Enfants)*. In 2002 fuseerden de clubs.

3. Voetbal = drama

Voetbal is initieel een feest, maar kent ook schaduwkanten. Denk maar aan voetbalvandalisme of -racisme.

Hooliganisme is structureel van aard en draait om doelgerichte geweldpleging. Hooliganisme maakte opmars in de jaren 1950 met het ontstaan van nieuwe subculturen in West-Europa. De Engelse nozems bv. ontwikkelden een geweldcultuur en namen die mee naar het voetbalstadion. Door de media-aandacht werd het hooliganisme een hype en verspreidde zich over heel Engeland, en via televisiebeelden en interlands ook buiten de grenzen. Eind jaren 1970 ontstonden de eerste Belgische hooliangroepen.

In de jaren 1990 was georganiseerd supportersgeweld wekelijks kost. Begin 21ste eeuw kwam echter een kentering op gang en daalde het geweld in en rond de Belgische voetbalstadions spectaculair. De invoering van de voetbalwet en van stadionverboden bleek effectief. Een nieuw fenomeen is het "stadshooliganisme": supporters die een voetbalmatch op televisie volgen en daarna de straat opgaan om hun ongenoegen/frustraties te botvieren.

Van een heel andere orde zijn de voetbalrampen. Helaas schreef België in dit kader een stukje geschiedenis. Het Heizeldrama op 29 mei 1985 in het Heizelstadion in Brussel was een van de grootste rampen in de voetbalgeschiedenis. Voor de aftrap van de finale van Europacup 1 tussen het Engelse Liverpool en het Italiaanse Juventus braken rellen uit, toen Liverpoolsupporters het neutrale vak bestormden, bezet door supporters van Juventus. Daarbij kwamen 39 mensen om het leven en vielen honderden gewonden.



Brussel, Algemeen Rijksarchief, Archief KBVB.

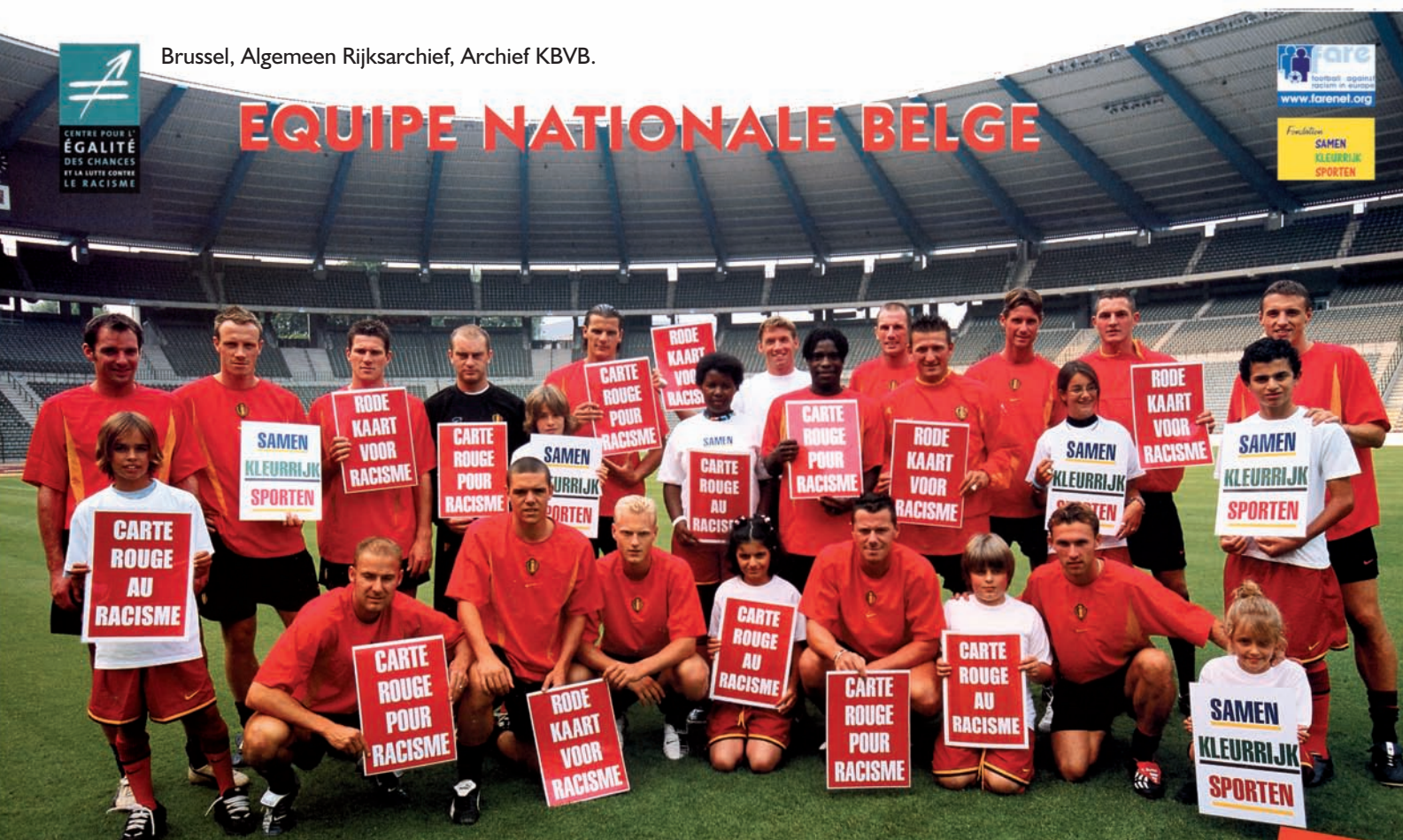
In vele landen werd eindelijk werk gemaakt van een voetbalwet en door het Heizeldrama werd het verplicht een rampenplan op te stellen voor evenementen met een bepaald aantal bezoekers of een zekere risicograad.

4. Voetbal = geld

Als grootste sport in België is voetbal alomtegenwoordig in de media. Sportbijlagen in de kranten puijen uit van voetbalanalyses en ook op radio en televisie is voetbal koning. Wat televisie betreft, worden de uitzendrechten sinds 1984 verkocht. In ruim een kwarteeuw ging de waarde van de Belgische voetbalrechten van 500 000 naar 55,2 miljoen euro. Het laatste voetbalcontract, afgesloten in juni 2011, heeft met 165,6 miljoen euro voor 3 seizoenen een nieuw recordbedrag opgeleverd.

Brussel, Algemeen Rijksarchief, Archief KBVB.

EQUIPE NATIONALE BELGE





Ook de spelers zelf zijn big business geworden. Een scherp punt in de transfergeschiedenis is het Bosman-arrest uit 1995. De Belgische voetballer Jean-Marc Bosman klaagde aan dat hij, hoewel einde contract, niet mocht vertrekken bij Club Luik. Hij achtte de transferregels en nationaliteitsregels in het voetbal strijdig met het Verdrag van Rome betreffende de mededinging en het vrije verkeer van werknemers. België schoof de beslissing door naar het Europees Hof van Justitie, dat Bosman in het gelijk stelde: voor spelers einde contract kon niet langer een transfersom worden gevraagd; beperkingen van het aantal buitenlandse spelers werden opgeheven voor spelers uit EU-landen. De uitspraak had verstrekkende gevolgen voor de voetbalwereld, wereldwijd: de machtspositie van spelers ten opzichte van clubs steeg aanzienlijk, net zoals het aantal transfers en de salarissen. Het aantal buitenlandse spelers per club nam toe.

Wie het over voetbal en geld heeft, kan niet om de omkoop- en fraudeschandalen heen. De meest besproken omkoop-affaire uit de Belgische voetbalgeschiedenis is de gekochte landstitel van Standard in 1982 (gearrangeerde wedstrijd tegen Waterschei op de slotdag). Recenter deden de onfrisse praktijken van de Chinese gokmaffia bij verscheidene kleinere Belgische clubs veel stof opwaaien.



Brussel, Algemeen Rijksarchief, Archief KBVB.

De auteur

Geertrui Elaut is wetenschappelijk medewerkster van de afdeling 'Communicatie en valorisatie' van het Rijksarchief.

Meer

Tentoonstelling *GOAAAL!* in het Algemeen Rijksarchief tot 29 september 2012. Gratis toegang.

www.arch.be

Brussel, Algemeen Rijksarchief, Archief KBVB.



John Langenus (1891-1952) floot meer dan 80 internationale matches, waaronder de finale (Uruguay-Argentinië) van het eerste officiële wereldkampioenschap voetbal in 1930. Brussel, Algemeen Rijksarchief, Archief KBVB.

Meer dan een eeuw Rode Duivels en zo veel meer

Naast de vier hoofdthema's wordt in de tentoonstelling dieper ingegaan op de geschiedenis van de Rode Duivels, het dames- en jeugdvoetbal, scheidsrechters en trainers.

De tentoonstelling geeft tot slot een beknopte geschiedenis van het Belgisch clubvoetbal mee. De Belgische competitie startte in 1895 en is daarmee na de Engelse, Schotse en Noord-Ierse de oudste ter wereld. De geschiedenis van het Belgisch clubvoetbal die we brengen is verre van exhaustief, maar geeft wel een mooi beeld van de op- en neergang van heel wat kleinere en grotere clubs. Sinds wanneer zijn o.m. Anderlecht, Club Brugge en Standard de topclubs die ze vandaag zijn? En waar liep het mis met ooit roemrijke clubs als Union Saint-Gilloise? Kortom: een eeuw Belgisch voetbal in woord en beeld, in het Algemeen Rijksarchief, in hartje Brussel. □

35

In het archief van de KBVB zitten duizenden foto's van de Rode Duivels. Voor de periode 1895-1920 is het fotomateriaal schaars. Vanaf de jaren 1920 werden systematisch fotoalbums aangelegd van interlands. Hoogtepunt uit de beginperiode van de Rode Duivels was de gouden medaille op de Olympische Spelen van 1920 in Antwerpen. Een halve eeuw later volgde een nieuwe glorieperiode: een 3de plaats op het Europees Kampioenschap (EK) van 1972 en een 2de plaats op het EK van 1980 in Italië. In 1986 werden de Rode Duivels 4de op het Wereldkampioenschap in Mexico.